

INSTITUT RENESANCE KULTURNÍHO DĚDICTVÍ
KONVENT FRANTIŠKÁNŮ – MENŠÍCH BRATŘÍ
VÁS ZVOU NA 14 ROZJÍMÁNÍ PRO SVATÝ TÝDEN

TENEBRÆ

TEMNÉ HODINKY

PMS.OFM.cz

IRKD.cz | ViaMelodika.com

PÁTEK
22. 3. 2024
OD 19⁰⁰

KOSTEL PANNY
MARIE SNĚŽNÉ
NA NOVÉM MĚSTĚ NA PRAZE 1

PROGRAM KONCERTU

- 1 François Couperin (1668–1733)
Leçons de ténèbres
- 2 Felix Kadlinský (1613–1675)
Zdoroslaviček
- 3 Heinrich Ignaz Franz Biber
(1613–1675)
Růžencové sonáty
- 4 Václav Karel Rovenský
(1644–1704)
Capella regia musicalis

SOUBORU VIA MELODICA

- Beata Altior ①
soprán & barokní housle
- Tadeáš PRŮŠA ②
tenor
- Lucie Nováková ③
cembalo & varhany
- Pia Frenzel ④
viola da gamba
- Magdalena Nováková ⑤
flétna

ZVEME VÁS NA VOKOVICKOU NÁVES KE KAPLIČCE **BL. ODORIKA**

NA PRAVIDELNÉ NEDĚLNÍ POLEDNÍ ZVONĚNÍ A ZPÍVÁNÍ V **LATINĚ, ČEŠTINĚ & ESPERANTU**

I. Úvod

„Proto ho **Bůh** vyvýšil nade vše a dal mu jméno nad každé jméno, aby se před jménem **Ježíšovým** sklonilo každé koleno – na nebi, na zemi i pod zemí – a k slávě **Boha Otce** každý jazyk, aby vyznával: »**Ježíš Kristus jest Pán.**«“

Filipským 2, 9–11

♪ **François Couperin (1668–1733): Kyrie**

II. Napomenutí hříšníka ku pokání

„**Otevři** ó věrná duše srdce hříšného dvéří, viz milostného **Ježíše**, an k tobě jíti měří. **Otevřít** jemu nemeškej, již je čas ku pokání. **Milosti** u něho hledej, neb chce tvému povstání.“

♪ **Felix Kadlinský (1613–1675): Zdoroslaviček**

III. Pláč Jeremiášův

„**Počátek Pláče proroka Jeremiáše.**“

Alef. א

„**Jak samotno** sedí město, které mělo tolik lidu! **Je jako vdova**, paní národů. **Byla kněžnou** mezi krajinami, nyní je podrobena a musí platit daň.“

Pláč Jeremiášův 1, 1

♪ **François Couperin (1668–1733): Leçons de ténèbres**

IV. Pláč Jeremiášův

Bet. ב

„**Za noci pláče** a pláče, po tvářích slzy jí tečou, není nikdo, kdo by ji potěšil, ze všech jejích milých. **Všichni přátelé** zachovali se k ní věrolomně, stali se jejími nepřáteli.“

Pláč Jeremiášův 1, 2

♪ **François Couperin (1668–1733): Leçons de ténèbres**

V. Pláč Jeremiášův

He. ה

„**Její protivníci** nabyli vrchu, její nepřátelé si žijí v klidu, neboť **Hospodin** ji zarmoutil pro množství nevěrností. **Její pacholátka** jsou vedena do zajetí před tváří dobyvatele. **Jeruzaléme**, obrať se k **Hospodinu** svému **Bohu!**“

Pláč Jeremiášův 1, 5

♪ **François Couperin (1668–1733): Leçons de ténèbres**

VI. Getsemanská zahrada

„**Potom se Ježíš** jako obvykle odebral na **Olivovou horu**; učedníci ho následovali. **Když došel** na místo, řekl jim: »**Modlete se**, abyste neupadli do pokušení.« **Pak se od nich vzdálil**, co by kamenem dohodil, klekl a modlil se: »**Otče**, chceš-li, odejmi ode mě tento kalich, ale ne má, nýbrž tvá vůle se staň.« **Tu se mu zjevil anděl** z nebe a dodával mu síly. **Ježíš v úzkostech zápasil** a modlil se ještě usilovněji; jeho pot kanul na zem jako krůpěje krve.“

Lukáš 22, 39–44

♪ **Heinrich Ignaz Franz Biber (1644–1704): Růžencové sonáty – č. 6**

VII. Dialogus

Anjel: „*Svatá Panno, proč tak vzdycháš, proč tvůj obličej zatmíváš. S tebou radost světa klesá, všecka krása vadne, jakžto polní kvítek chřadne.*“

Maria: „*Ach, ach což nemám vzdychati, nemohouce se dívati na trpkou smrt, těžké rány Synáčka milého, na kříži umučeného.*“

♪ **Václav Karel Holan Rovenský (1644–1718): Capella regia musicalis**

VIII. U paty kříže

„*U Ježíšova kříže stály jeho matka a sestra jeho matky, Marie Kleofášova a Marie Magdalská. Když Ježíš spatřil matku a vedle ní učedníka, kterého miloval, řekl matce: »Ženo, hle, tvůj syn!« Potom řekl tomu učedníkovi: »Hle, tvá matka!«*“

Jan 20, 25–27

♪ **Marin Marais (1656–1728): Les voix humaines**

IX. Pieta

„*Když Ježíše nevinného již usmrceného dolu s kříže složili, a jej na klín Matky milé, pod křížem truchlivé, s žalostí položili; vidouc rány jeho zplakala, s bolestí srdce svého tak vzdychala. O můj Synu! Můj Ježíši! poklade ctných duší, ach! Což sou Tě spravili! Ach! Jak hrozně nevinného Spasitele svého, Tebe jsou usmrtili! Nelzeť vysloviti ukrutnost, kterous ráčil trpěti pro lidskou zlost.*“

♪ **Matěj Václav Šteyer (1630–1692): Kancionál český**

X. Strepitus (velký hluk)

„*A hle, chrámová opona se roztrhla vpůli odshora až dolů, země se zatřásla, skály pukaly.*“

Matouš 28, 51

♪ **Alexandre Boëly (1785–1858): Allegro fugato**

XI. Uložení do hrobu

„*Když jest Ježíš ležel v hrobě, jsa od svých přátel pohřbený, Matka smutná stejská sobě, též i jiné zbožné ženy. Nebe samé svůj zármutek světu jest osvěcovalo, obleknouc se v černý smutek světla nic nevydávalo.*“

♪ **Felix Kadlinský (1613–1675): Zdoroslaviček**

📖 **Václav Karel Holan Rovenský (1644–1718): Capella regia musicalis**

XII. Oplakávání

„*O kdo mi dá vod dosti, ať plynou z očí ven. Ať mohu do sytosti kvílit dnešní den. A v slzy obrátiti mořské hlubokosti, je zase naplniti svým pláčem s lítostí.*“

♪ **Felix Kadlinský (1613–1675): Zdoroslaviček**

📖 **Václav Karel Holan Rovenský (1644–1718): Capella regia musicalis**

XIII. Conclusio (závěr)

„Uprostřed žití jsme ve smrti. Jakého jiného pomocníka hledáme než tebe, Pane, který se pro naše hříchy spravedlivě hněváš? Svatý Bože, svatý silný, svatý a milosrdný Spasiteli, nevydávej nás trpké smrti.“

Media vita in morte sumus, latinský zpěv z pol. 8. stol.

♪ **Gottfried Finger (cca 1655–1730): Prelude**

XIV. Naděje

„Lásko, láska má jediná, můj Kriste Ježíši, k tobě já přicházím, tys Ženich mé duši. Opouštím tento svět i jeho marnosti. Na tobě má láska chci jenom mít dosti.“

♪ **Václav Karel Holan Rovenský (1644–1718): Capella regia musicalis**

Temné hodinky (tenebrae, leçons de ténèbres) jsou, nebo spíše byly, součástí modlitby hodinek (breviáře), tak jak je praktikuje západní křesťanství. Modlitba hodinek je spojena především s životním rytmem mnichů v kláštorech a duchovních osob. V menší míře je praktikována i laiky.

Tradice temných hodinek sahá do 9. stol. Tenebrae se pojí s posledními třemi dny pašijového týdne, zeleným čtvrtkem, velkým pátkem a bílou sobotou. V těchto – pro křesťanství významných dnech – se modlitby hodinek rozšířily o další části. To se týkalo především ranních hodinek zvaných matutina (první modlitba dne ještě za tmy) a laudy (při svítání). Avšak pro jejich časovou náročnost došlo na konci středověku k přesunutí na předvečer uvedených dní.

Díky přesunutí temných hodinek na večer se tato pobožnost rozšířila i do laického prostředí a jednotlivé části (zvl. Lamentace a Responsoria) byly pro tuto příležitost zhudebněny významnými skladateli (J. D. Zelenka, F. Couperin, M. A. Charpentier). Charakteristickým prvkem lamentací při hudebním zpracování je nářek. Každý verš Jeremiášova Pláče se uvozuje příslušným hebrejským písmenem (א, ב ...), přičemž ve zpěvu je každé písmeno podloženo zvukomalebným melismatem představujícím nářek.

Výjimečný charakter tohoto obřadu umocňovalo až divadelní ztvárnění některých symbolů. Součástí byl trojúhelníkový svícen (zpravidla s 15 svíčkami). Po skončení každé části se vždy jedna svíčka zhasila. Při závěrečném kantiku se zhasly i všechny svíčky na oltáři a v kostele. Poslední patnáctá hořící svíčka se odnesla za oltář, čímž se kostel ocitl v naprosté tmě a nastal čas pro „strepitus“, tj. velký hluk, symbolizující zemětřesení při Kristově smrti. Mohl být vyjádřený hlasitým zavřením knihy, nebo jejím boucháním o lavici či hozením na zem, případně klapáčkami a řehtačkami. Pak se hořící svíčka donesla zpět před oltář a zhasila. Celý obřad končil v naprostém tichu a tmě.

V roce 1911 došlo ke zkrácení textů a reformou obřadů svatého týdne v r. 1955 se matutina i laudy vrátily na své původní místo brzy ráno. Přestaly tak být součástí běžné laické liturgie a pozbyly svůj výjimečný charakter. Tím zmizel i důvod skládat a praktikovat obsáhlejší hudbu a temné hodinky v původním významu v současnosti neexistují. Jejich starobylá forma se praktikuje pouze sporadicky, např. i u českých dominikánů. **Beata Altior**